

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predaj (Cassa postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto IX. — Štev. 20 (186)

UDINE, 1. - 15. DECEMBRA 1958

Izhaja vsakih 15 dni

PROCESI PROCESI...

Nikoli nismo imeli furlanski Slovenci toliko procesov, kakor jih imamo po tej zadnji vojski. Ti procesi niso dobro znamenje za naše poglavarje. Ti procesi pomenijo, da nekaj ni v redu pri nas, da ljudje niso zadovoljni, da je nekaj gnilega in sicer gori pri glavi v Vidmu.

Razumemo, da so bili nekoč procesi: pod okupatorjem, pod nemškimi nacisti in fašisti dell'ultima ora iz republike Salo.

Naj nam pa nekoč pove, zakaj imamo pa zdaj kar naprej procese proti slovenskim ljudem iz Furlanske Slovenije, zdaj ko imamo po vojski samo demokristijanski governo enkrat skupaj s socialdemokrati, drugič z liberalci, tretjič z republikanci.

Kakšna je to demokracija, ki kar naprej fabricira procese proti ubogljivim, pridnim in najbolj revnim državljanom Videmske province? Nobeden ne bo izbil iz glave našim ljudem, da delajo oblasti nekaj narobe s temi procesi. Ali se oblasti ne zavedajo, da delajo z inscenacijami teh procesov škodo samim sebi kar ne bi bilo tako velika škoda, pač pa bolj Italiji kot državi?

Ljudje po svetu se sprašujejo po raznih zornalih, zakaj divjajo s procesi proti ljudem iz Furlanske Slovenije. Tisti ljudje v svetu, ki niso nikoli ničesar slišali o Furlanski Sloveniji, so začeli spraševati, kje je ta nesrečna Furlanska Slovenija, kaj se tam godi in zakaj so oblasti ponorele, da ženejo na procese vse kategorije ljudi. Vsaka figa, vsak pretesto je bil in je še zmeraj dober, da gonijo naše ljudi na procese.

Ni prav, da so gonili nas od »Matajurja« žvečkrat pred razne tribunale, zato ker smo preveč odkrito povedali v obraz raznim nacionalistom, kaj ni prav v Furlanski Sloveniji, zato ker smo povedali kako se izmišljujejo vse sorte reči o nas furlanskih Slovenceh in posebno zato ker smo se ves čas borili, da bi črke naše italijanske Ustave postale resnica in stvarnost tudi pri nas. Naj jim bo našim sovržnikom pardonirano, kar so nam lažnivega imputirali, nam ki se kar naprej zato borimo, da bi izginile iz naše Furlanske Slovenije vse krivice in diskriminacije, ki jih hočejo s procesi zamaskirati. Nas od »Matajurja« lahko blatijo po zornalih s tem, da pravijo da smo anti-italijani, antidržavni elementi in filozofeni, toda ni prav da gonijo na procese vse naše ljudstvo brez socialne razlike. Kaj naj pa bomo mi kaj drugega kot filozofeni, če smo Slovenci, in smo prav zato tudi ne samo dobri, ampak boljši italijanski državljani kot pa naši nasprotniki.

Da pa so gonili po vojski pred tribunale ne samo naš list, ampak vse naše ljudi: kmete, žene, delavce, stare ljudi, duhovnike, pijane in trezne ljudi, celo otroke, partizane in vse antifašistične bore, je hujši kot zločin, je politični pogrešek, je politična norost, k ise jim maščuje in se jim bo še bolj maščevala v prihodnosti.

Nacionalistični krogi v Vidmu delajo v svojem nacionalističnem sovraštvu s procesi proti vsemu, kar je slovenskega ali pa kakorkoli v nasprotju z njihovimi zastarelimi frazami fašističnega recepta samim sebi v škodo, ker se vserod v Italiji in po drugih državah piše o Furlanski Sloveniji v zvezi s temi procesi. Od tega pisanja bo zmeraj nekaj ostalo.

Kakšen zlojed je pičil videmske nacionaliste, da so klicali n. pr. starše otrok ki so poslali svoje otroke na slovenske šole v Gorico, ker jih v Furlanski Sloveniji ni, pred sodnika v Centi?

Zakaj se morajo slovenski in furlanski duhovniki pri nas, ki branijo slovenski jezik svojih vernikov, braniti na raznih procesih pred napadi nacionalističnih žurnalistov in dokazati svoje pravilno stališče poštenih dušnih pastorejv na strani svojega ljudstva?

Zakaj so gonili iz raznih naših hribovskih vasi tam od Grmek, Brezja in tolikih drugih krajev naše uboge zgarane ženske na procese, ker so samo zahtevale kakšno spremembo pri postrojenju kakšne ceste ali pa kritizirale prevelike komunalne in druge imposte?

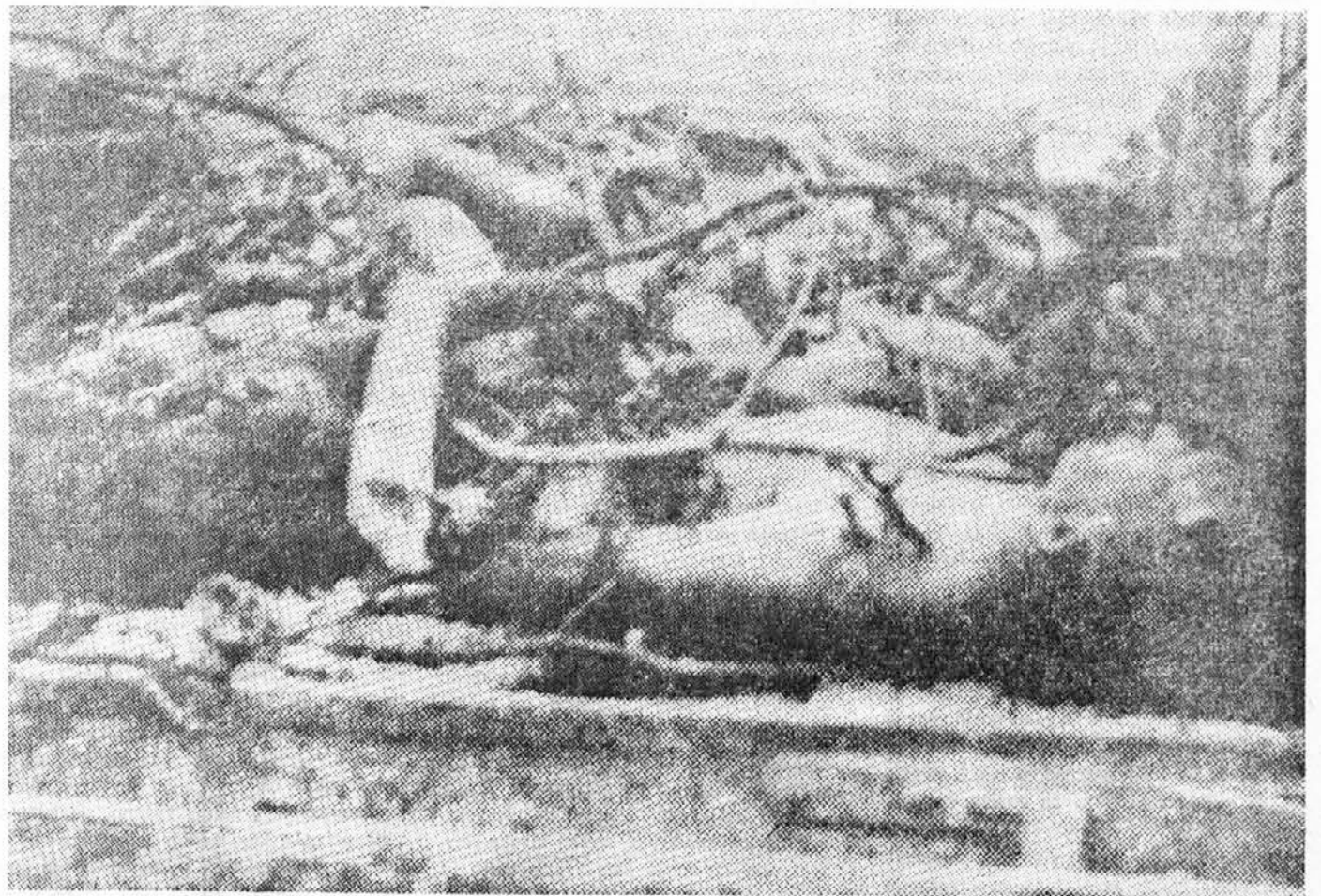
Koliko dobrih ljudi, koliko naših moških, ki imajo za seboj celo vrsto let zveste vojaške službe v italijanski vojski po raznih frontah, je imelo in še ima opraviti s procesi po sodiščih, ker so ali v korjeri ali nekje na kakšni pjaci ali pa v oštariji pri kartah in vinu rekli kakšno besedo, ki je ne bi smeli reči, in katere so se kesali takoj drugi dan, ko se jim je vino izkadelo iz glave in ko so poslušali pridigo svoje žene?

Nimamo sedaj na žalost samo procesa proti članom »Beneške čete« ampak so v teku še razni drugi procesi in procesi: en duhovnik je moral te dni braniti na procesu v Trstu svojo čast pred žurnalisti, nekoga drugega preprostega kmečkoga fanta vlečejo na proces ker je napol »fajhten« pri kartah bleknil, kakor se zdi, ne le res neumne besede, spet nekateri drugi so bili pred kratkim obsojeni zaradi »vilipendio«, ker sta jim vino in mizerija zastropila možgane in so v preprostih, po kmečko ostrih besedah izrazili svojo kritiko nad socialnimi in narodnimi krivicami.

Proces proti borcem »Beneške čete« se vleče kot morska kača že leta in leta. Inicijativo za ta proces so dali nacionalistični krogi v Vidmu, da bi ostrušili naše ljudi. Preteklo je že 13 let odkar je počila zadnja puška v zadnji vojski, in vsehli hočejo sedaj soditi partizane iz Furlanske Slovenije, da so se uprli vsemu tistemu kar sta neumni nacionalizem in pokvarjeni fašizem slabega nabasala na naše kraje. Tožijo jih za najbolj smešne stvari, zato da so v boju poropotali po kamunih in razmetali papirje, da ne bi služili nacisti nenu in fašističnemu okupatorju. Tožijo jih celo, da so med vojsko, ko so ljudje padali kot muhe, odrekli plačevanje afito za zemljo nekemu padronu. Napraviti hočejo iz dobrih italijanskih državljanov po sili antiitalijanske elemente, češ da so žalili italijansko zastavo, tisto zastavo, s katero so fašisti 25 let skrivali svoje zločine. Po vseh robeh, čuklah, bregih in senožetih so posejani partizanski grobovi, od koder so morali leta in leta po vojski voziti domov njihove revne ostanke njihovi domači po Furlaniji, po Furlanski Sloveniji, po sosednih Brdih in vserod po Unejskem. Še zdaj odkrivajo kmete, pastirji, drvari in lovci zmeraj nove in nove partizanske grobove. Ali kdo išče morilce in izdajalce, ki so vodili republikane in esesovce nad uboge sestradne partizane? Ti morilci, ti izdajalci so še med nami in nekateri celo v vrstah patriotičnih organizacij in partiji. Morilci so vserod med nami. Morilci tistih naših ljudi (Juša), ki so jih še po vojski pobijali za časa velikega trikolourističnega terorja. Ti morilci ne bodo nikdar prišli na proces. Obsoditi hočejo samo tiste ljudi naših krajev, ki so se branili pred špijoni, ker niso hoteli, da bi jih poklale esesovske beštije in republikanske hijene. Obsoditi hočejo v procesu proti »Beneški četi« tiste, ki so reševali s svojo krvjo čast Italije, ki jo je fašizem poteptal v blato.

Ze naprej povemo, da je politika procesov v Furlanski Sloveniji zgrešena. Veliki processone v Firencah ter vsi ostali majhni procesi in procesi proti našim ljudem samo kažejo na rakrano Furlanske Slovenije, na vse socialne in narodne krivice. Vemo, da so procesi proti mučencem italijanskega Risorgimenta pripeljali do zloma avstrijske soldateske v Italiji, procesi fašističnega specialnega tribunala do zloma fašističnega režima, razni procesi v svetu do zloma raznih tiranskih režimov. Nič drugega ne čaka sedanjo politiko procesov proti vsem furlanskim Slovencev brez razlike ideologije in socialnega položaja. Naš list je premajhen, prešibek glasnik, da bi vsa Italija, vsa Evropa, ves ostali svet zvedel o krivicah, ki nam jih prizadeva videmska nacionalistična gospoda. Brez žrtev ne gre. Procesi širijo resnico o stanju v Furlanski Sloveniji, procesi bodo pomagali kot vserod v svetu zlomiti sedanje zadnje ostanke nacionalističnega uzurpatorstva »made in Udine«.

Nacifašistična grozodejstva v Furlanski Sloveniji Crimini compiuti dai nazifascisti nella Slavia Friulana

Dne 25. avgusta 1944 so nacifašistične horde postrelile v Turlanu 36 ljudi. Moške so postrelili na nekem dvorišču, žene in otroke pa v nekem hlevu. Trupla so nato pokrili s slamo in vejevjem ter zažgali. Gornja slika prikazuje zoglenela trupla nesrečnih hžtev.

Nekateri udeleženci tega pokola so znani fašisti naše province, ki še vedno nekaznovani krožijo po naših krajih.

Razni glasovi o Furlanski Sloveniji

I. Dnevnik Nemcev v Poadižju »Dolomiten« z dne 25. oktobra št. 26: »Zakaj Italija ne daje šolskega pouka v materinem jeziku približno 50.000 Slovencev v pokrajini Videm?«

II. »Piccolo Sera«, Trst, št. 2736 z dne 6.X. Tržaški list poroča o političnem zborovanju, ki ga je imel generalni tajnik italijanske liberalne stranke poslanec Malagodi dne 5.X. v Rimu Exelsior v Trstu: »Ali si lahko predstavljate, kakšno bi bilo obnašanje Slovencev tukaj in v Nadiški dolini takrat, ko bi sedeli kot poslanci v deželnem parlamentu: zgodilo bi se isto kar se je že zgodilo in kar se dogaja v Poadižju, kjer manjšina grozi, da bo spravila Italijo na zatožno klop pred Organizacijo Združenih Narodov« (Vi immaginate quale sarebbe il comportamento degli Slavi, di queste parti e delle valli del Natisono, una volta assisi come deputati in un Parlamento regionale: potrebbe succedere quanto è già successo e sta per accadere in Alto Adige dove una minoranza minaccia di portare

l'Italia sul banco d'accusa dell'ONU«.

III. »Primorski dnevnik« št. 238 z dne 7.X.: »Malagodi je torej priznal, da živi tudi v mejah Italije izpred leta 1866 Slovenci. Le kaj bo rekel k temu »Messaggero Veneto«, ki se šteje za glasilo vseh desničarjev in s tem tudi liberalcev in ki je vedno zanikal obstoj beneških Slovencev?«

IV. »Messaggero Veneto« št. 243 z dne 12.X.: »Messaggero Veneto« bo povedal tisto, kar je zmeraj govoril: da ne obstoji »Beneška Slovenija«, kar ni ista stvar kot pa govoriti, da ne obstoje neznatne skupine Slovencev raztresene med Režijo in Cedadskim okrajem. Nismo nikdar rekli, da te zelo neznatne slovenske skupine, ki vse govore furlanski poleg svojega slovenskega dijalekta pomešanega z italijansčino, ne obstoje. (Il Messaggero Veneto dirà quello che ha sempre detto: che non esiste una »Slavia Veneta«, ciò che non è affatto la stessa cosa che il dire che non esistono sparuti gruppi di sloveni sparsi fra Resia ed il Cividalese.

Non abbiamo mai detto che questi sparutissimi gruppi sloveni, che parlano tutti il friulano oltre il loro dialetto sloveno infarcito di italiano, non esistono).

IV. Presidenza del Consiglio dei Ministri. Istituto Centrale di Statistica. Censimento della popolazione del Regno d'Italia al 1. dicembre 1921. Volume XIX. Relazione generale Roma 1928. V sodnih okrajih Cedad, Ponteba in Centa so od 47.431 navzočih prebivalcev našeli 33.932 s slovenskim občevalnim jezikom ali 71.6% od celokupnega prebivalstva. V splošnem poročilu je rečeno, da je za podatke o slovenskem občevalnem jeziku v Furlanski Sloveniji statistični urad poskrbel, še predno je bil priobčil podatke zbrane po listkih — listek za ugotovitev občevalnega jezika — za potrdilo od strani posameznih podestatov, o katerih je zahteval nadaljnjih pojasnil, kadar so se rezultati znatno razlikovali od zelo približnih podatkov zbranih v prejšnjem štetju (iz leta 1911.) (Ad ogni modo l'Ufficio prima di pubblicare i dati raccolti per mezzo delle schede sopraccitate — scheda per l'accertamento della lingua d'uso — ha avuto cura di richiederne conferma ai singoli Podestà ai quali si domandavano inoltre speciali chiarimenti quando i risultati ottenuti differivano in modo notevole da quelli in verità molto sommersi, rilevati nel censimento precedente. Relazione generale pagina 68).

V prejšnjem ljudskem štetju to je leta 1911 so našeli v Furlanski Sloveniji 36.171 oseb s slovenskim občevalnim jezikom. Pri ljudskem štetju leta 1921 je centralni statistični institut pri predsedstvu ministrskega sveta v Rimu torej zahteval, preden je leta 1928 objavil podatke o štetju prebivalcev s slovenskem občevalnem jezikom v Furlanski Sloveniji, potrdilo od fašističnih podestatov, in ti so dali ponovno pregledati nabrane rezultate, primirjali sporne primere z ljudskim štetjem leta 1911 in našeli oni sami fašisti v sredi najhujšega italijanskega fašističnega nacionalizma 33.932 Slovencev.

Narodne manjšine — »Sparuti gruppi«

Po listu »Messaggero Veneto« z dne 7.10. so raztresene med Režijo in Cedadskim neznatne skupine (gruppi sparuti)

(Nadaljevanje na 2. strani)

Nabiralna akcija za obrambo partizanov in antifašistov Nadiške doline

Odbor za obrambo partizanov Nadiške doline je v nedeljo naslednji poziv: Pred porotnim sodiščem v Florenci se bo začel 10. decembra t. l. kazenski proces proti bivšim partizanom Beneške čete in aktivistom OF iz Nadiške doline. Obtoženi borci niso zakrivali dejanj, katerih jih obtožujejo stari in novi fašisti skupno s trikolouristi.

Obtoženci so zakrivali le to, da so s svojo aktivno in požrtvovalno udeležbo v narodnoosvobodilni vojni prispevali po svojih močeh in sposobnostih k uničenju fašizma in nacizma ter k zmagi idealov osvobodilnega in odporniškega gibanja idealov, ki so postali podlaga republiške ustave.

Dolžnost vseh partizanov in antifašistov, vseh resničnih demokratov ne glede na politično in narodnostno pripadnost je, da s svojimi prostovoljnimi prispevki omogočijo, da bo čimbolj učinkovita obramba partizanov in antifašistov proti podlim in lažnim obtožbam fašistov.

Prostovoljne prispevke sprejema Odbor za obrambo partizanov Nadiške doline na svojem sedežu v Vidmu, ul. Mazzini 10-I.

Po pooblastilu Odbora sprejemajo prostovoljne prispevke še:

Zveza partizanov v Trstu, ul. Montecchi 6-II;

Odsek partizanov v Gorici, ul. Ascoli 1-I;

Združenje bivših političnih preganjancev v Trstu, ul. Sv. Frančiška 20;

uredništvo »Primorskega dnevnika« v Trstu, ul. Montecchi 6-II in njegova podružnica v Gorici, ul. S. Pellico 1-II.

Po svojih močeh prispevajte v sklad za obrambo partizanov Beneške čete.

TAJPANA

Dosti sena, prazni hljevi

Ljetos par nas, ker te bi ljep timp, so judje spravili zlo dosti sena. Zlo žalostno pa je gledati anjelé, ko use to ljepo seno, prodajajo, de furlanski kontadini an še drugi od buj oddaljenih kraju poujnijo njih senike. Ze dan mjesac to je tu našim komunu nih 10 imbalatrič za seno, ke potem, ke u je imbalan, no ga pošjejo pouso. Plačujejo ga po 1.500 lir kvintal, kar to je zlo malo, če ve pensamo, ke kontadini od nizke Furlanije an drugje no ga plačujejo po 2.500 do 3.000 lir. Tjem kontadinom se spleča kupovati seno za rediti krave, par nas pa so hljevi prazni an ve muoremo prodjati seno.

U Platišéh no pardjelajo največ sena. Tle so ga prodali ali kaparali že nih 10.000 kvintalu an tu vasi to nje tekaj mljeka za usakdanjo potrijebo domačih. Itako deléč smo paršli z našo ekonomijo odkar njeso mogli judje več napouiniti njih hljeve potem, ko so bli med uero izpraznjeni.

Stat u bi muoru priti napruoti an podeleti živino, ker judem na ne manča dobra voja, de bi jo redili, mančajo soutje za si jo kupiti.

PODBONESEC

ALEKSANDER CENČIČ ŽRTU
PROMETNE NESREČE

Pretekli tjezan se je smartno ponesreču 34 letni Aleksander Cenčič iz Črnega vrha. Cenčič, ki je djelu na podbonješkem kamunu kot usjer, se je vraču zvečer danu s svojo motocikletu, na katjeri je peju še Antona Kostaperarja iz Vrha. Kar sta parvozila do šenčurja par Čedadu sta srečala voz, ki se je vraču iz Vidma an se vanj zaletjela. Dna štanga, ki je šterlela vcn iz voza je Cenčiču prederla čelo an sevveda tud možgane. Sobit so ga pejali u čedadski špitau, a je že med potjo umru. Anton Kostaperarja je dobiu samo lahke poškode. Na kraj nesreče so preca paršli karabinerji an policija za raziskovat incident.

POROKA

Poročila se je naša vaščanka Marija Balus z mehanikom Edvardom Venier iz Čedada. Novoporočencema želimo dosti sreče.

Razni glasovi o Furlanski Sloveniji

(Nadaljevanje s 1. strani)

Slovenec. Ne vemo kaj si »Messaggero« predstavlja številčno pod nazivom neznatih skupin. V treh uradnih ljudskih štetjih je italijanska država ugotovila, da je bilo nas furlanskih Slovencev leta 1901 31.768, leta 1911 31.171 in leta 1921 s posebno preverjenimi podatki po fašističnih podeštatih pa 33.932. Teh števk se nismo izmislili mi pri »Matajurju«, te številke so strogo uradne številke treh italijanskih ljudskih štetjih. Po ljudskem štetju leta 1921 ni Italija pri nobenem nadaljnjem ljudskem štetju: ne leta 1931, ne leta 1936 in ne leta 1951 zbirala podatkov o občevalnem jeziku (Lingua d'uso) prebivalcev. Uradno torej ni ugotovljeno koliko nas je bilo po letu 1921. Vsi, in ne samo mi, vedo, da se je število furlanskih Slovencev moralo samo povečati, ker je število rojstev pri nas večje od sosednih mest in sosedne Furlanije, da je naravni prirastek v Furlanski Sloveniji večji kot povsod drugod okoli nas, da smo se v 37 letih do današnjega dne povečali za nekoliko tisoč oseb. Uradna štetja so tudi ugotovila da niso Slovenci raztreseni kod neznatne skupine med Rezijsko in Čedajskim, temveč, da je bilo leta 1921 od celokupnih 33.932 oseb s slovenskim občevalnim jezikom, torej kar 71,6% Slovencev, in da, če so »sparuti gruppe« med Rezijsko in Čedajskim, potem vsekakor niso to Slovenci, ampak osebe s furlanskim odnosom italijanskim občevalnim jezikom priseljene med Slovence.

Res pa je, da število Slovencev v Videmski pokrajini ni veliko v primerjavi z ogromno večino furlanskega prebivalstva. Malo število Slovencev v Videmski pokrajini: 33.932 uradno ugotovljenih, pa ne opravičuje Videmskih političnih in upravnih krogov, da ne bi dali manjšinskih pravic furlanskim Slovincem kot jih predpisuje italijanska Ustava in kot jih oblasti tržaške in goriške pokrajine dajejo tržaškimi in goriškimi Slovincem, dežela Trentin — Gornje Poadižje Nemcem in dežela Aosta Francozom. Ladinov v Gornjem Poadižju je komaj 12.696, pa vendar imajo 17 osnovnih šol s preko 2.300 učenci in 1 srednjo šolo s preko 50 dijakov. Ladinški jezik je pomešan z italijanskimi in nemškimi besedami okoli njih in med njimi živečih Nemcev in

REZIJA

Prepozno so se spomnili na Učjo

Ze večkrat smo pisali v našem listu, da streme prebivalci Učje po odcepitvi od komunizma in po priključitvi k komunizmu Brdo. O tem so govorili v Učji že vsa povojna leta, a komun se za to govorice nje ni dosti brigal in tako je ostala vas kar naprej zapuščena in najbolj zanemarena. Prebivalci Učje pa so ostali pri svojih namerah ne samo z besedami, poklicali so notarja in pred njim je 64 družinskih »capi famiglia« podpisalo prošnjo, v kateri prosijo za odcepitev od sedanjega komunizma.

Komun se je seveda ustrašil tega odločilnega koraka in je hitro sklical »Consiglio comunale«, de so razpravljali o tem problemu. Kar na hitro so sklenili, da bodo napeljali v Učjo električno luč in da bodo tam odprli tudi filjalo od komunizmskega urada. Mislijo, da bodo s temi dobrimi deli zaslepili ljudi, da bi odnehali po težnji po odcepitvi. V ta namen so tudi sestavili posebno komisijo, ki bo šla v kratkem v Učjo, da bo pregovorila »capi famiglia«, da bi prošnjo umaknili.

Prepozno so se spomnili, da obstoja tudi Učja, za katero je treba skrbeti. Učja je bila in je vedno zadnja pri izvedbah javnih del. Ze samo dejstvo, da so še danes brez električne luči, nam dovolj pove, koliko so komunizmi poglavarji skrbeli za dobrobit te vasi. Če pomislimo, da ti ljudje, ki so tudi brez ceste, ki bi jih vezala z Ravenco, plačujejo enako visoke davke kot oni, ki imajo asfaltirano cesto in neon luči po vasi ter druge udobnosti, moramo reči, da jim komun reže kruh res po mačehovsko in da imajo zato prav vztrajati pri svojem.

NOVA ZADRŽNA MLEKARNA
V OSOJANIH

Pretekli teden je bila dograjena v Osojanih nova zadržna mlekarina (latteria sociale turnaria) in v teh dneh bo začela regularno obratovati. Zgradba je zlo moderno urejena, v kateri je več lokalov: eden za sprejemanje mleka, eden za postavljenje mleka, potem za izdelovanje masla, sira, več štramb itd. Poleg teh je še mala pisarna in tudi soba za sestanke (sala del consiglio), v kateri se bodo shajali soči mlekarne, kar bo imela seje. Na kratko povedano, lokali odgovarjajo vsem higijenskim predpisom. Prožet za to delo je izdelal geometer Aldo Missoni iz Resutte, celotni stroški gradnje in opreme (kottli, posnemalniki itd.) pa znašajo okoli 7 milijonov lir, ki jih bo 50 percent krija država na podlagi leca o pomoči gorskim krajem.

Kakor znano, je v Osojanih zelo dobro razvita živinoreja. Do sedaj so imeli mlekarino v Njivi, kjer imajo zelo slabe lokale in zato izdelki niso mogli biti prvostni. Računajo, da bo nova mlekarina prevzela v obrat dnevno okoli 1000 litrov mleka, ker bodo semkaj prinašali mleko tudi oni od bolj oddaljenih zaselkov, ki so do sedaj delali sir sami. Iz teh desetih kvintalov mleka bodo lahko vsak dan izdelali okoli 20 kg in 90 kg sira. Če to preračunamo v denar vidimo, da tudi živina prinaša lepe dobičke, če jo zna kmet umno rediti in če se mleko pravilno izkoristi. Osojančani imajo tudi dobro navado, da gonijo v poletnih mesecih živino na pašo in zato so stroški za rediti živino manjši in doprinos se poveča. Seveda bi morali gojiti več selekcionirane živine, katere je pa na žalost zelo malo.

Prav bi bilo, da bi enako mlekarino zgradile tudi ostale vasi, ki so brez nje in zaradi tega imajo njihovi mlečni izdelki slabšo ceno na trgu, ker niso dobro izdelani. Kakor smo videli v Osojanih, mlekarina ne stane dosti, ker pride pri stroških na pomoč država.

ŠOLARJI IZ UCJE NA IZLETU

Pretekli teden so učitelji iz Učje organizirali šolski izlet k jezeru Cavazzo v Karniji, kjer so si ogledali veliko električno centralo S.A.D.E. Večina teh otrok se je prvič peljala z avtobusom in tudi dosti od njih je prvič šlo iz domače vasi, zato je bil ta izlet nekaj velikega za šolarje iz Učje.

NEME

Vse tiho o petroleju

Anjelé, ke so pokomodali cjesto an narditi plačal, kjer bojo mogli stati makinarihi za uartanje, je postalo vse tiho. Maje dan več u ne pride u te kraj djelat prožete kako to bo šlo djelo indavant an še giornalji mouče. Če do pomladi ne bojo začeli z djeli, si lahko izbujemo iz glave naše šperanče, de bi paršli orovi časi za Vizont. Najbuj sigurno se nam parkazuje emigracija, ke na e usaki dan buj velika tud u naših vaseh.

TAKO SI NAŠE ŽENE MORAJO SLUZITI KRUH

FOJDA

V Podcerkev vozi nagobarna pot

Kdor se je že kedaj peju s kajšnim vozilom iz Podcerkve dol po cjesti, se mu je sigurno kar u glavi zmegnilo, kar je vidu pod sabo globoko an strmo dolino. Nad dnjem »žirua« je zlo nagobarno an če bi na tistem kraju popustili freni, bi človek padu več stuo metru globoko. Kaj bi koštala željezna ograja na takih mestih, kjer je smart nimar na bilanci? Donas, ko ima skoraj usaka družina biciklete, bi muorli ljudje savi poskarbjet za tisto djelo ali pa prosit na komunizma. Za forešte je tist perikul še večji, ker ne poznajo »žirua« an ne vjedo kajšen prepaj je pod njim. Ze je dosti prometnih nesreč po naših cjestah, zakaj ne bi poskarbjeli, de bi se te zmanjšale?

V VILAH DJELAJO VODOVOD

Končno so se na komunizma le decidili an poskarbjeli, de bojo tud Vile dobile vodo. Z djeli so že zažel, a končali jih bojo šele pomladi, ker pozimi bojo djela ustavljenja. Vodo bojo napejali iz izvira nad Pedrožo an stroški bojo znašali okoli 3.000.000 lir.

Tisto djelo je bluó zlo potriebno, ker ljudje muorajo piti zlo nezdravo vodo, ali pa muorajo hodit ponjo več ku pol ure deleč.

U Vilah so lansko ljeto zgradil kooperativo, kjer je oštarija an mala butjega, ki kar dobro djela. Trošta'li so se pa, de bo zahajalo več foreštu an domačih iz Fojde na nedeljske »passegiate«. Lokal je ljep an če bo buojš obiskovan, bojo u spuodnjih prostorih dograditi še plesno salo. Treba bi bilo seveda narditi na malo reklame, de bi ljudje izvedeli za ta kraj, ki je privlačen zavoj ljepega razgleda na Fojdo an vso Furlanijo.

NOV KOMUNSKI SEKRETAR

Pred nedavnim je bil dosednji komunizmski sekretar Giuseppe Ragno premeščen v Terzo d'Aquileja, na njegovo mesto pa je prišel Fabio Ranzi, ki je do sedaj služboval v Rigolato v Karniji.

BRDO

Hotel tu Zavrhu?

Kujsa če to bo rjes, ma čemó jo povjedati itako tej, ke smo jo čuli. Zvjedali smo, ke dan taz Vidma u ma intencijon narditi tu Zavrhu dan velik hotel blizu jame. Pred nedougim e že tratóu z nekaterimi domačini za kupiti zemjo. Če u pride kak forešt s takimi dobrimi intencijoni, mi ve moremo koj beti kontenti, almanjuk takoviš no če mjeti naši domači judje no mar djela anu zat dati no mar komercija našim krajem.

CJESTO NE BOJO ŠE ASFALTIRALI

Huda ura, ke ne ba junija mjesca, par nas na nje na srenčo nardila škode, a usedno smo muorli še mi jo občutiti. Soutje, ke so bli dodeljeni za asfaltiranje cjestie iz Cežirij u Njivico so pred nedougim je deštinalni komunizma Ahten an Fojda, ke so utarpjeli veliko škodo zavoj poplaju.

Naši kamuni se ne zganejo

Zornal iz Benetk, ki ga ljudje najbolj berejo v Videmski provinci, je pisal, da bi se morali kamuni v Nadiških dolinah zginiti in ukreniti potrebno, da bi se v Furlanski Sloveniji apliciral zakon, ki oprošča od plačanja ricchezze mobile v pasivni coni (zona depressa) nova obrtna industrijska podjetja. S tem bi se ustvaril predpogoj za prepotrebno industrializacijo v naših krajih.

Ker poznamo administratorje naših kamunov, zelo dvomimo, da bo pisanje zornalov kaj zalego. Naši kamuni se ne zganejo v nobeni zadevi, ampak samo vodijo barko golega upravljanja, navadne administracije. Vse stvari, za katere je treba več časa in večje akcije, da bi prišli iz slepe ulice sedanjega ekonomskega propadanja, ostanajo nedotaknjene in nerešene. Od kamunov, takšnih kot so sedaj, ne pričakujemo nobene sanacije sedanjega stanja.

Zaradi kamunov ne bo niti en obrtnik odprl na novo svoje delavnice pri nas, niti ena industrija ne bo odprla vrata brezposelnim delavcem.

Se pri akciji za podporo poplavljenecem so naši kamuni stali bolj ob strani in niso izkoristili vseh možnosti, ki jih imajo za protest in zahteve na vlado. Cisto drugače so se v tem oziru pokazali kamuni v Ahtenu, Fojdi, Nemah in drugod, ki so v rokah Furlanov.

Pri sedanjem stanju stvari, ko so kamuni v nesposobnih rokah, ko imamo izvoljene provincialne konsiljere, ki niso domačini, in ko glasujejo naši ljudje za vladne demokratske poslance, ne da bi zahtevali konkretne reforme v Furlanski Sloveniji, nimamo prav nobenega upanja, da bi prišlo pri nas do vsaj čelne

industrializacije in do povečanja števila obrtnikov.

ČEDAD

Nesreča ne počiva

Gvido Molinari iz Tavorjane se je ponesreču z motociklom blizu Skrutovega, kar se je vraču iz Hlodiča. Par padcu si je zlomu levo ramo.

Emil Zamparutti iz Prešnjega si je par djelu na puoju stlačil parst desne roke. Muoru je iti po mjedihovo pomuč u špitau an se zdraviti 15 dni. Tud Enzo Bortolotti iz Prešnjega je muoru u špitau, ker je padu z biciklete an se močno potouku po obrazu an rokah.

Zvanič Žvan iz Podcerkve je padu an se udaru u glavo. Ozdravu bo u 15. dne. Elsa Sgarovello iz Tarčeta se je ponesrečila z motorjem u bližini cerkve Sv. Kvirina. Zaletjela se je u njek motocikel an dobila več lajih poškode.

Suolarček Roberto Prapontnik iz Dreke je zadobiu zlo hude poškode po obrazu an se bo muoru zdraviti en mjesac, če bo šlo use dobro. Puoibič se je igral z drugimi otroki na placu zadaj za avtobusom, ki vozi u Videm. Kar je avtobus obraču, ga je partisnil z zadnjimi koli na obraz an mu takuó zlomil lične kosti.

Ivan Birtič iz Gorenjega Brnasa je padu an si zlomu nos. Isti dan se je ponesreču tud Kjačič Battista iz Saržente. Kar je padu si je zlomu rebra.

Angelina Franc iz Matajurja se je urjezala s kamnom u nogo an se bo muorla zdraviti tri tjezne. Zena je grabila listje an se zapletla med veje, kar je bluó uržub, de je padla na ostri kaman.

Marija Sturma iz Platišéh se je ponesrečila u Vidmu, kar je šla čez cjesto na placu Venerio. Podru jo je na tla njek motociklist, ki je pa uteku, ne de bi pogledu, kaj se je zgodilo s Sturmovo. Zeno so pejali u špitau, ker se je zlo udarila u desno nogo.

Anton Kvarina iz Dolenjega Brnasa an Ivan Strazzolini iz Gorenjega sta se oba isti dan ponesrečila s puško. Parvi si je poškodeval levo uho, drugi pa desno lice.

Lino Tomasino — Tolpin iz Brezej je padu zavoj slabe poti po vasi an si močno poškodeval obraz. Muorali so ga pejati u videmski špitau, kjer se zdravji.

Vsem ponesrečencem želimo, de bi preca ozdravili.

SV. PETER SLOVENOV

Za naše pujske poti

Naš šindik je pretekli tjezan proponu Inšpektoratu za agrikulturo prošnjo za dobit kontribut, s katjerim bi nardil pujske poti u vaseh Dolenji Brnasa, Kosta, Altovica, Puoje, Podar an Kjabaj. Stroški za narditi tisto djelo bojo znašali 2.840.000 lir. Troštamo se, de bo Inšpektorat usliši prošnjo an takuó bojo tud tiste vasi povezane med sabo.

Nekaj o stelji in gnoju

Katera stelja je za gnoj in njegovo hitro zorenje najboljša? Brez dvoma je kakor za živino, tako tudi za dober gnoj najboljša stelja slama, še posebno če jo zrežemo. Slamnati gnoj najhitreje dozori in tudi v zemlji najhitreje sprsteni. Zato, če imamo dovolj slame, je ne prodajmo, temveč jo zrežimo za steljo. Nekateri kmetje mislijo tako-le:

»Slamo bom prodal in zato kupil rajši umetna gnojila.« To bi pomenilo prodati naši zemlji potrebni humus in snovi, ki bi ga pozneje le težavno nadomestili z drugim nastiljem v gnoju ali umetnimi gnojili.

Pri nas v obče uporabljamo za gnoj gozdni mah, drevesno listje in igličevje, ki na gnoju le počasi prhni in v zemlji šele po nekaj letih sprsteni, tudi če gnoj pravilno oskrbujemo. Še slabši pa je za gnoj žagovina, ko jo še po letih najdemo nesprištelno v zemlji.

V času, ko je potrebno, da zvišamo pridelke na polju in travnikih, ni potrebna samo največja skrbnost pri obdelovanju, temveč tudi pri gnoju in na gnojišču. Zato je poleg izbire stelje največje pomena ravnanje z gnojem. Napravimo dnevno red na gnojišču, skladajmo ga v kocke in ga tlačimo. Ne puščajmo gnojišča razmetanega.

Le dobra stelja in dobra oskrba dasta dober gnoj. Kakršen pa je gnoj, takšen je v veliki meri tudi pridelek.

ŽIVINOREJA

Pokladajte korenje tudi kravam molznicam

V novejšem času vemo, da ni dovolj, da je v hrani samo zadostna količina hranilnih snovi; razen teh morajo biti še neke druge, ki jim pravimo vitamini. Naloga teh je, da varuje živa bitja pred nekaterimi hudimi boleznimi, da omogočajo pravilno izkoriščanje hrane, pospešujejo razvoj in odpornost organizma. Vse to velja tako za ljudi kot za živali.

Vitamini so le v rastlinju. Kdor torej hoče, da se mu boče živali dobro razvijale, da bodo zdrave, da se bodo mogle normalno ploditi in da bodo krave molznice dajale obilo mleka, mora skrbeti, da bo krmi obrok sestavljen vedno tako, da bo krma dovolj bogata z vitamini. Razine krmne rastline so po vsebini vitaminov kaj različne; od detelj jih ima največ lucerna, od korenstev pa rumeno korenje. Zato naj bi bilo korenje stalni sestavni del krmnega obroka naših molznih krav od poletja skozi vso jesen in zi-

mo do pomladi, če nam ga je le mogoče toliko pridelati in ga tako dolgo ohraniti. Konec poletja n. pr. začnemo korenje redčiti. Izruvano korenje bi bilo treba le skrbno oprati in v zelenjem vred pokrmiti kravam. Ko korenje spravljamo, se morajo krave v večini primerov zadovoljiti z vršičevjem, korenje pa spravljamo v kleti ali v podsignice. Vendar bi dobre molznice tudi v tem času zaslužile nekaj korenja, čeprav so vitamini tudi v vršičevju.

Če krave jeseni ne dobivajo korenja, še ni take nesreče, ker imajo tedaj običajno pašo. Vsekakor pa bi ga morale dobivati, čim prestaneta paša in zelena krma in tam, kjer nimajo ensilaže. Če razpolagamo z drugim korenstvom (repa, pesa), bi zadostovalo že 1 kg korenja na dan, ker gre v tem primeru res le za dodatek vitaminov. Če imamo več korenja na razpolago, ne pa pese ali repe, ga smemo po-

cem, to je kamen, ki ga uporabljajo pleskarji za gladenje zidu. Trdo kožo na kolenih pa odpravimo takole: v majhno posodo nalijemo olje, nato pa jo postavimo v vrelo vodo, da se olje segreje. V olju potem 10 minut kopljemo kolce. Tako z lahkoto odstranimo vse luskinne s kolca. Če trdo kožo režemo, se še hitreje tvori.

KORISTNI NASVETI

NEYLONSKE ŠČETKE za lase čistimo vsak teden v mlačni milnici. Dno ščetk izpiramo z drugo ščetko. Tudi izpiramo v mlačni vodi.

MADEZE Z NOŽEV CISTIMO S KROMPIRJEM. Nato umijemo, obrišemo in drgnemo z volneno krpo.

DA NE IZRABIMO PREHITRO TANKIH PETA, zadostuje, če zabijemo v nje risalni žebelček, ki se ne bo obrabil, začuda, nekaj mesecev.

OMARE, iz katerih zaudarja slab duh, očistimo na prav enostaven način. V omaro postavimo v posodici dišečo kopalno sol.

KRTACE ZA OBLEKE, ki so se omečale, potopimo v raztopino galuna. Ročaj namažemo z oljem in odrgnemo z volneno krpo.

PRIZGANIH JEDI ne praskaj iz posode, marveč vlij vanjo vrelo milnico in jo pustite nekaj dni stati. Temeljito izplakaj.

ČE SE PRISMUDI MLEKO, moramo posodo pol ure kuhati v lugu. S tem dosežemo, da se mleko v istem loncu ne bo več prižgalo.

kladati tudi do 5 kg na dan. Edino, na kar je pri tem treba paziti, je to, da ne pokladamo korenja, ki je onesnaženo z zemljo ali plesnijo, nagnito, zmrzlo ali kakor koli pokvarjeno.

Pokladanje samo je najpreprostejše, če korenje zemljeemo na repoznici in ga zmešamo z ostalo rezanico. Prav debele korenje pa, pri katerih ni nevarnosti, da bi jih žival cele pogoltnila, ampak jih je primorana zgristi, lahko pokladamo cele. V vsakem primeru pokladamo korenje surovo.

Jesensko in zimsko škropljenje

Kdo še ni videl kako se spomladi in poleti kodrajo breskovi listi? Listno kodravost breskev povzroča glivica Taphrina deformans, ki se naseli v listnem tkivu. Napaden list se grbanči in odebeli, postane usnjat, zgubi svojo značilno zeleno barvo in 50 krajšem času list odmre. Če je napad zelo močan, se rastlina popolnoma ogoli in nato požene nove liste, toda pri tem se močno izčrpa. Se druga glivica napada sicer v manjšem obsegu liste in plodove breskev, to je Clasterosporium Carpophilum. Povzroča luknjičavost na listih koščičarjev in krastavost ter globoke razpoke na plodovih.

Ko vino potemni

(Nadaljevanje)

Da ugotovimo, ali vino vsebuje takšno količino oksidaze, ki bi lahko spremenila njegovo naravno barvo, moramo najprej napraviti tako imenovani zračni preizkus.

Zračni preizkus napravimo tako, da postavimo kozarec vina na zrak. Vino zavaruemo pred prahom tako, da pokrijemo kozarec z lističem čistega papirja ali s čisto cunjjo ali koščkom goste gaze. Včasih že po nekaj urah ugotovimo potemnitev barve. V tem primeru moramo primerno ukrepati.

V velikih vinarskih podjetjih segrejejo vino na 60 do 65 stopinj Celzija. Pri tem uporabljajo posebno napravo. S tem popolnoma uničijo ferment, ki povzroča potemnitev barve vina. Ta postopek je najboljši, vendar se dobro zavedamo, da je našim kmetom nedostopen. Vsi drugi postopki le začasno prekinjejo proces, ne morejo pa popolnoma odstraniti fermenta, ki ta proces povzroča.

V praksi uporabljamo v takih primerih kalijev metabisulfit. Za vsaki hektoliter tekočine uporabimo 6—10 gramov kalijevega metabisulfit. Iz tega se razvije približno 3 do 5 gramov žveplene plina (žvepleni dvokis), ki odstrani kisik in tako prepreči delovanje oksidaze, katera deluje le v prisotnosti zraka. Nekateri strokovnjaki priporočajo po tem ukrepu

Zadnja leta se je pojavil na breskvah še rak, ki napada posebno mlade vejice dreves. Glede zatiranja te bolezni nimamo še dovolj izkušenj, sicer, ni bolezen še močno razširjena.

Proti, kodravosti in luknjičavosti škropimo prvič v novembru; celotno moramo namreč škropiti vsaj dvakrat ali trikrat. Prvič škropimo, ko se breskvini listi odpadli, drugič škropimo, preden se začne spomladanska rast. Za drugo škropljenje izberemo čas, ko se začno popki napenjati. V krajih, kjer so napadi bolj močni, opravimo še eno škropljenje, in sicer med že omenjenimi škropljenji. To škropljenje opravimo navadno v mesecu februarju.

Škropiti moramo natančno. Vsak kvadratni centimeter rastlinskega telesa mora biti natančno premočen s škropivom. Škropimo le v mirnih dneh brez vetra. Škropljenje opravimo v poznih jutranjih urah in prenehamo pravočasno, da se škropivo posuši do večera.

Kakšna sredstva uporabljamo.

Zoper kodravost uporabljamo bakrena sredstva že dolgo. V začetku smo uporabljali samo bordoško brozgo, pozneje je prišlo v uporabo bakreno apno, nato še bakreni oksiklorid in druga podobna sredstva.

Najobičajnejše sredstvo je vsekakor bordoška brozga, ki jo uporabljamo tudi za zatiranje peronospor na trti in drugih glivičnih boleznih na drugih rastlinah. Za zimsko škropljenje breskev uporabljamo navadno 3% bordoško brozgo. Kako pripravimo bordoško brozgo?

V veliko kad nalijemo 90 litrov vode. V njej stopimo 3,6 kg gašenega apna. V manjšo leseno posodo nalijemo 10 litrov vode in v tej raztopimo kristalčke modre galice (3 kg). To raztopino zlijemo v sod in pri tem neprestano mešamo.

(Se nadaljuje)

Za naše gospodinjice

Obutev je občutljiva

Cestno blato razječa usnje, zato je treba čevlje pravilno in vestno čistiti, če hočemo, da bodo uporabni čim dalj časa. Kadar se vrnemo s poti hudo blatni, je čevlje najbolje umiti. Potem jih damo na kopito ali pa natlačimo vanje kepe časopisnega papirja, ki hkrati vpija tudi vlago. Zelo dobro je čevlje vsak dan menjavati, seveda pa tisti par, ki smo ga nosili včeraj, ne sme počakati umazan v zaprašenem kotu do jutri ko ga bomo spet obuli.

Kdaj pa kdaj je dobro čevlje umiti z mlačno vodo in jih posušiti na zraku. S tem odstranimo plast loščila in omogočimo mazilu, da prodre globoko v usnje, ki je potem trpežnejše.

S čevljev iz semiša očistimo najprej z mehko krtačo prah, nato pa odstranimo z gumijasto ščetko ali s smirkovim papirjem vse madeže. Če so taki čevlji hudo zamarjeni, jih očistimo z bencinom, etrom, pa tudi s petrolejem. To opravimo s staro zobno ščetko, potem pa damo čevlje na kopito. Ko se posuše, vzemimo v roke mehko krtačo.

Mokrih čevljev ne sušimo pri vroči peči ali štedilniku, zakaj usnje je preveč občutljivo za vročino. Čevlje hranimo na suhem, polica naj bo postavljena tako, da more zrak do čevljev od vseh strani. Težke čevlje, ki jih obujemo bolj porredkoma, shranjujmo samo lepo očiščene

in skrbno namazane z dobro mastjo. Odlično sredstvo je ribje olje, ki usnje dobro prepoji, da zares ne prepušča vlage.

Kako odstranimo obtiščance in trdo kožo

Trdo kožo, ki se tvori na rokah in nogah v obliki obtiščancev, imenujemo roženica. Obtšičanci se naredijo na delih telesa, na katere pritiska kakšna trda stvar, torej so pravzaprav ščitniki za telo. Najpogosteje se obtiščanci pojavljajo na nogah, in to na mestih, kjer nas tišče čevlji. Zelo neprijetni so takrat, če na teh mestih še ozebemo. Take debele kože ozioroma obtiščancev se znebimo, če nosimo udobne čevlje in če za bolne noge damo napraviti ortopedski čevlji. Velikokrat pa tudi pomaga, če čevljar na tistem delu čevljev, ki pritiskajo na kožo, odstrani spodnji del usnja in vloži sukno ali polst. Zelo naglo pa odpravimo obtiščance, če jih mažemo z 10 do 20% salicilovim mazilom. Zdravo kožo okrog pa zaščitimo s cinkovim mazilom. Tudi obliži iz salicilne kisline ali mazanje s preparati proti kurjlim očesom pomagajo.

Trdo kožo na rokah odpravimo s plov-

so se ji zasvetila v svetlobi. Velike oči so ji bile očitaajoče, vendar so izražale hvaležnost in ljubezen.

»Zakaj ne spiš?« ga je znova rahlo vznevoljilo. »Zakaj jočeš?«

»Tako sem se bala zate!« je zajecijala skoraj tiho. »Tako sem se bala!«

V tresočem se glasu je bilo toliko duše, da se je Čedermacu milo storilo ob sru. Zdaj je bila tako zelo podobna deklici iz dni, ko je bila pravkar prišla k hiši. Kadar koli jo je zaradi otroške objesnosti trdo pokaral in se je razjokala, ji je pobažal lase, pa je bilo vse dobro. Moj Bog, saj mu je nazadnje le dobro delo, da skrbi zanj. Tega bi ji ne smel poplačevati s trdoto.

»Saj se mi ni nič zgodilo,« je rekel božajoče. »Vidiš, da se mi ni nič zgodilo. In se mi nikoli ne bo. Spi, Katina! Lahko noč!«

Dekle se je nasmehnilo skozi solze.

Odšel je s pomirjenim srcem. Zdaj je lahko mislil nemoteno posvetil le sebi. Tako čudno je bilo z njim, tako zelo čudno! Bil je izmučen, do konca izčrpan, saj prejšnjo noč ni spal in veliko je hodil. A bil je vendar prebujen do poslednje celice svojega telesa. Tudi če bi legel, bi mu duh neumorno dalje snoval in mu ne dal počitka.

Kadar je bil hudo vznemirjen, je vedno z naglimi koraki meril izbo. Tako tudi zdaj. Vsakokrat, ko je stopil mimo nize, je z ledjem zadel ob njen vogal, ne da bi se bil tega prav zavedal. Mrščil je čelo, ustnice so mu šepetale; zdelo se mu je, da dela končni obračun sam s seboj. V duhu je obnovil vse besede, vse dogodke od prvega do zadnjega dne. Pisana krama, ki jo je razvrstil pred seboj. Mučil se je, da bi se znašel v blodnjaku živih nasprotij. Bilo mu je, kakor da išče nekega pogreška v računu, a ga ne more izslediti. Kakor da pleše po vrvi nad prepadom, iz katerega gleda črna tema.

Hodil je vedno nagleje, v krogu okoli nize, ki je stala sredi izbe. Roke je držal na hrbtu, vroč pot mu je stopal na čelo. Kakor da se zamotava v klobec, v nekaj temnega, nerazrešnega, kar se je strašno upiralo njegovi duši. Začetek mrzlice ali blaznosti? Stresnil je z glavo, kakor da odganja strahove, a so se mu znova spovračali. Kaj je bil rekel o svojih vernikih, ki ga je vse dni mučila skrb za njihove duše? Od dvoma o pravičnosti Cerkve, o krščanski pravičnosti, je le korak do dvoma o Bogu. Ne, nikar mi ne pravite, da nimate sredstev! Kaj bi storil Jezus Kristus na vašem mestu? Greh bi javno obsojil in prevzel vse posledice. Tega niste storili! Stiskal je zobe, napete ustnice so se mu premikale,

kakor da na tihno izgovarjajo besede...

Bog nas lahko tepe in kaznuje za grehe, a kako more dovoliti, da uničijo, kar je on ustvaril? Kako more dopustiti, da se komurkoli z nasiljem vzame Njegova beseda, ki edina vodi k večnemu zveličanju?... Bil je semeniščnik, ko je dobil v roke knjigo nekega brezbožnega filozofa in jo je požrl od prve do zadnje strani. Njegovi zgovorni dokazi, da ni Boga, so se presenetljivo ujemali z besedami neznanca, ki ga je bil pred letom v noči spremljal skozi dolino. Vse na videz logično, trdno povezano, brez ugovora. Čedermac ni bil globoko podkovan v filozofijo, a je lahko z isto prepričevalnostjo dokazal božjo navzočnost. Pa se je le nerad zatekal k temu, nič mu ni bilo tako proti sru. Bog se ne da dokazati z matematično formulo, z njo ga tudi ni mogoče zanikati. Ljudje, ki se mu približajo z goljuznim razumom, so daleč od Njega. Čedermac ga je dojemal s srcem, z vso dušo, kakor njegova mati. Vse drugo mu je bilo postransko. Ne bi mu ga mogle omajati navidezne neskladnosti, nad katerimi se je zdrizal, porušiti bi mu ga mogla le čustva... Ta pa so ga v tem trenutku grabila kot vrtnec in ga kot plaz nesla s seboj...

Obstal je sredi izbe. Bilo mu je, kakor da je nenadoma obstal sredi žive groze, v kateri je plaval, da je v strahu dvig-

FRANCE BEVK:

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

Sesedel se je in mračno zastrmel v vrata. Bilo je, kakor da pričakuje misli in občutkov, ki so ga navdajali na nočni poti. Ni mu bilo treba dolgo čakati, ko grozeče sence so mu stopile o dušo. Doležel se nikoli ni bil v takih škripeh, pollašal se ga je obup. Zamislil je, kakor da s tem pomirja svojo notranjost. Zopet je odprl oči, se ozrl po izbi, nato po mizi, kakor da išče česa, s čimer bi se zamotil.

Zagledal je pismo, ki je bilo dospelo med njegovo odsotnostjo. Bilo je Severjevo, spoznal ga je po pisavi. Pretrgal ga je in ga hlastno preletel z očmi. Odgovor na njegovo drugo pismo. Tri redko popisane strani; opravičilo, da pismu ne more vsega zaupati. Naj ga vendar obišče, da se pomenita... Čedermacu je omahnila roka, pismo je zopet položil na mizo.

Branje ga ni raztreslo. Saj se je že v naslednjem trenutku komaj spominjal, kaj piše v pismu. Zdaj ni bilo ničesar, kar bi ga moglo raztresiti. Duh mu je bil prebujen, izbičan kakor še nikoli poprej. Topa omotica ga je popustila, lahko je mislil jasno, trezno, logično; zdelo se mu je, da bi v tem trenutku ne mogel stori-

ti nobene nepremišljenosti. Preden leže, mora priti na jasno o maršnem, sicer znori. Nehote se je spomnil one noči, ki je bil izmučen zaspal z glavo na mizi. Tiste ure so bile malenkost proti tem trenutkom. Dogodki zadnjih štiri in dvajsetih ur, ki so kakor zver tičali v zasedi, so mu vedno jasneje stopali v zavest. In čudno — nenadno se mu je duh začel baviti z malenkostnimi, čisto postranskimi stvarmi.

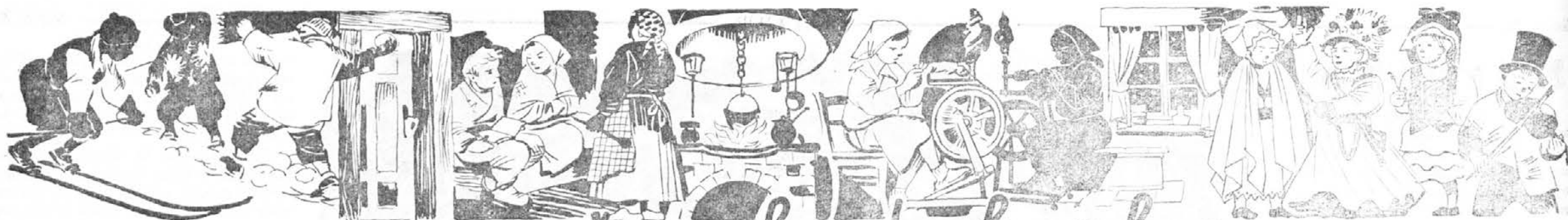
Zakaj je bil zopet trd s Katino? Kaj je zakrivila? Nenadoma mu je postala očita njena žalost in skrb, potem njena radost, ki ji jo je zagrelnil. Zdaj morda bedi in joče. Ta misel se mu je kakor trn zasadila v srce, ni mu dala miru.

Vzel je svetilko, odšel po stopnicah in rahlo potrkal na vrata. Katina mu ni odgovorila. Tiho je stopil v sobo, kakor da se jo boji zbuditi. Zagrnjena je bila skoraj čez glavo, obraz je imela obrnjen v zid. Po belem vzglavju je bila sprostrta mreža njenih las. Tiha je bila, nepremična, a Čedermac je čutil, da ne spi. Pridrževala je sapo in prisluškovala.

»Katina!«

Okrenila je obraz, od solz mokra lica

za naše mlade bralce

Medved, kozel, volk in modri jazbec

Volk sovraži kozla, ker ni volk, medved kozla, ker ni medved, volk in medved pa se tudi po strani gledata, kajti medved ni volk in volk ni medved.

Zgodilo pa se je nekoč, da je imel medved srečen dan, ker je videl, kako pridno se pasejo čebele na mačicah. In glej, tudi vol je tisto jutro vstal z desno nogo. To pa je pomenilo, da bo ves dan dobre volje. Tako si medved in volk nista pokazala zob, ko sta se srečala. Da, bila sta celo velikodušna, da sta prizanesla kozlu, ko je boječe pristopical mimo.

Medved je predlagal, da se na ta srečni dan mirno pogovore. Zvalil se je v mehko travo, odgnal debelo muho in zamomljajal:

»Hm. Jaz sem medved. Medvedi smo najboljši in najbolj spoštovani rod na svetu. Mm. Priznajte torej zlepa, da mi morata biti pokorna. Hm, mm...«

Volk, ki si je zadovoljno brusil zobe, je rekel:

»Uu. Volkov je največ na svetu. To vama lahko vsak pove. Uu! Poklonita se mi torej in mi vdano služita... Uu!«

Plahi kozel, ki je previdno legel nekoliko na stran od njiju, pa je zameketal: »Mee. Kozli smo tudi živali. Mee... Medvedom in volkovom ne delamo krivice. Zato me odslej še vidva pustita pri miru. Samo to si iz srca želim. Nič več Mee...«

Niso se mogli pobotati, kdo ima prav in kateri rod je zato na svetu, da drugemu služi. Niso se mogli pobotati in konec. Ker pa srečni dan še ni zatonil, so se odpravili k modrijanu jazbecu. On naj razsodi.

Jazbec jih je posadil na tri šore. Na vsakem štoru je ležal velik, oster trn. »Hu, au, au! Boli!« je zabundal medved in odskočil, ko se mu je trn zasadil v kožuh.

»Uu, av, av! Boli!« je zatulil tudi volk. »Mee, av, av! Boli!« je zameketal kozel.

Modri jazbec je spregovoril prvič: »Vsi trije ste enako občutili bolečino. Torej ste enaki!«

Nato je jazbec poklical svojega sina jazbecka. Ta se je pred njimi postavil na glavo, skakal po eni nogi in se prekopicaval kot žoga. Medved, kozel in volk pa so se smejali na ves glas.

»Mm, ha, ha, ha...!« je široko odpiral usta medved.

»Uu, hi, hi, hi...!« se je zvijal od smeha volk.

»Me, he, he, he...!« je pomeketaval kozel.

Bistroumni jazbec je spregovoril drugič:

»Saj ni mogoče! Saj le sanjam!« In kakor da se ne more prebuditi, mu je gluho, bolešno zastokalo v grlu. Roke so mu pale ob telesu, zopet je hodil, naglo, hlastno, kakor da je zašel v gozdu in ne najde steze. In mu je bilo, kakor da so mu nenadoma umrle vse hude misli. V srcu se mu je porajala čudna mehkoča, kakor da izhaja iz podzavestnega kesanja. Samo trenutek, pa bi se mu solze udrele iz oči, razjokal bi se kot otrok. Zopet se je ustavljal, pogled se mu je uprl v steno, v senco, ki je stala v kotu med oknom in naslanjačem. Kakor da mu je bila prej tančica zagrnila zavest in se mu je zdaj zopet počasi odgrinjala. Postajalo mu je čimdalje jasnejše, kaj se godi z njim. Moj Bog! Moj Bog! Zgrozil se je, nogo so mu klecnile, da bi se bil skoraj zgrudil na kolena.

»Kaj ste naredili!« je vzkliknil iz polne zavesti in dvignil roke. »Kaj ste storili!« mu je glas potišal kot v skrušenosti, roke so mu pale ob telesu.

Znova je stopil po sobi, tako naglo in nil in razprostrl roke. Ali je preteklo le nekaj minut? Več? Morda je bilo le nekaj strašnih trenutkov. Ni vedel. Stal je, kakor da ga je nenadoma obšlo veliko, grozno, do konca uničujoče spoznanje. Odkod? z jasnega razuma? Iz mrzličnih blodenj? Iz neke logične nujnosti, iz bridkih neskladnosti, iz globokih, velikih vzrokov?

»Saj ni mogoče! Saj le sanjam!« In kakor da se ne more prebuditi, mu je gluho, bolešno zastokalo v grlu. Roke so mu pale ob telesu, zopet je hodil, naglo, hlastno, kakor da je zašel v gozdu in ne najde steze. In mu je bilo, kakor da so mu nenadoma umrle vse hude misli. V srcu se mu je porajala čudna mehkoča, kakor da izhaja iz podzavestnega kesanja. Samo trenutek, pa bi se mu solze udrele iz oči, razjokal bi se kot otrok. Zopet se je ustavljal, pogled se mu je uprl v steno, v senco, ki je stala v kotu med oknom in naslanjačem. Kakor da mu je bila prej tančica zagrnila zavest in se mu je zdaj zopet počasi odgrinjala. Postajalo mu je čimdalje jasnejše, kaj se godi z njim. Moj Bog! Moj Bog! Zgrozil se je, nogo so mu klecnile, da bi se bil skoraj zgrudil na kolena.

»Kaj ste naredili!« je vzkliknil iz polne zavesti in dvignil roke. »Kaj ste storili!« mu je glas potišal kot v skrušenosti, roke so mu pale ob telesu.

Znova je stopil po sobi, tako naglo in

»Vsi trije se znate smejati. Torej ste enaki!«

Nazadnje je jazbec vzel konicasto kost. Z njo pičil medveda. Pricurljala je rdeča kri. Potem je zbedel še volka in kozla. Tudi njima je pritekla kri in bila je prav tako rdeča...

Pametni jazbec je spregovoril tretjič: »V vas vseh se pretaka rdeča kri... Enaki ste. Nihče od vas ni nekaj več. Zato pustite drug drugega živeti v miru!«

Takrat je kozel glasno povedal, da ima izkušeni jazbec prav in da ga je treba poslušati. Medved in volk pa sta mu pritrdila le zaradi lepšega.

Tako se medved in volk še danes po strani gledata in oba še vedno sovražita kozla.

Opica z očali

Staro opico je zaskrbelo, ker se ji je vid slabšal. Pa ji reče druga opica, ki je nekoč živela med ljudmi:

»Kupi si očala in videla boš spet kakor v mladosti!« In ji na dolgo in široko opiše vsa čuđa, ki jih zmorejo očala.

Stara opica posluša, premišljuje in se odloči, da bo preizkusila to človeško čudo. Poša se v mesto in si tam preskrbi kar ducat očal. Ko se vrne domov, jih začne preizkušati. Polaga jih na glavo, polaga na ramena, pritiska na trebuh in obeša na rep. Nazadnje se naveliča, se razjezi in zdrobi po vrsti vsa očala in zavpije:

»Kakšno čudo neki je to? Dvanajst sem jih imela, pa nisem videla nič bolje kot prej!«

BABICA PRIPOVEDUJE

Zima je. Zunaj naletava sneg. Babica sedi pri peči, Jozef in Anica sta pri njej. Poslušata pravljico.

Otroka sta slišala pravljico o beli kači.

»Babica, prosiva še eno.«

»No, dobro.« pravi babica, »o ovcah vama povem, ki so šle preko potoka.«

In babica pripoveduje:

»Pastirček je pasel ovce. Zvečer jih je gnal domov. Silno veliko jih je imel. Na poti pridejo do potoka. Voda je globoka in deroča. Čez potok drži samo ozka brv. Le po ena ovca more na ono stran. Ovac je pa veliko, veliko. Pastirček jih šteje. Zato moramo počakati, da pridejo vse onstran vode. Potem bomo šele zvedeli, koliko jih je bilo.«

Babica utihne. Jozef in Anica gledata.

»Prosi, babica, pripovedujte dalje!«

»Čakajta, da pridejo vse ovce preko potoka.« pravi babica.

»Joj, to bo dolgo trajalo!«

»Seveda, do jutri zjutraj.« jima odgovori babica. »Zato kar lepo pojditajta spat!«

ZA DOBRO VOLJO

PREBRISANO

Po dvorišču klinike za živčno obbolele se sprehajata pacient in vleče na vrvi za seboj zobno ščetko. Mimo pride zdravnik in mu prijazno pravi: »Poglej no, kako čednega psička imate!«

Pacient zdravnika postrani pogleda in pravi: »Prosim vas vendar — to ni pes, to je zobna ščetka!«

»Vraga!« se začudi zdravnik, »torej se vaše stanje znatno zboljšuje! To me veseli! Kmalu vas bom lahko odpustil!« In gre.

Tedaj stopi k pacientu drug bolnik in ga vpraša: »Zakaj si mu pa povedal, da je to zobna ščetka?«

»Bedak — saj si vendar ne bom pustil vzeti mojega lepega psa...!«

DODATEK

Sodnik: »Vi ste tožitelju prisolili klofuto. Ali imate k temu še kaj dodati?«

Obtoženec: »Še dve ali tri klofute, če dovolite!«

PREDAVATELJSKA

— Iz mojega nadaljnega izvajanja boste, dragi poslušalci, lahko lepo ugotovili, kaj vse si je sposobna izmisliti človeška neumnost...

PREZAHTEVNO

— Natak, voda v tem kozarcu je umazana!

— Pa menda ne zahtevate, da vam bom vodo opral?

TRAGIČNO

— Kakšen pa je zaključek tvojega novega romana?

— Tragičen! Nihče mi ga noče natisniti.

RAVNATELJSTVO »MATAJURJA« OBVEŠČA, DA BO OBJAVLJALO BREZPLAČNO VSA POVPRASEVANJA PO DELU IN ENAKE PONUDBE. S TEM BO NAŠ LIST PODPIRAL BREZPOSELNE, KI NIMAJO NA RAZPOLAGO SREDSTEV ZA OGLAŠEVANJE IN KI UPAJO, DA BI TEM POTOM MORDA PRIŠLI DO PRIMERNE ZAPOSLOTITVE.

ŽERJAV IN ČAPLJA

Sova je letela — glava vesela. Letela je, letela in sedla, z repom pomigala, se okoli ozirala in spet vzletela. Letela je letela in sedla, z repom pomigala, se okoli ozirala... in je povedala pravljico:

Na barju sta živela žerjav in čaplja. Na okraju barja sta si napravila vsak svoje gnezdo. Prišel je v deželno pustni čas. Pa se je žerjav zazdelo, da je pusto samemu živeti in si je dejal, da bi se oženil. »Kaj bi — grem in zasnuhim čapljo!«

In je stopil — cap-cap — in je sedem ur daleč hodil po močvirju. Prišel je in dejal:

»Čaplja, vzemi me za moža! Bova skupaj živela.«

»Nak žerjav, ne maram te za moža! Ti imaš prekratko suktnjo, noge predolge in slabo letiš. Kar poberi se dolgin!«

Žerjav je odšel domov, čaplja pa je pomislila: »Kaj bi sama živela, — bolje bo, da pojdem za žerjavom.«

Ko je prišla čaplja k žerjavu, mu je rekla:

»Žerjav, vzemi me za ženo!«

Žerjav pa hud — in je zarobantil:

»Ne boš, čaplja! Ne maram te! Takrat, ko sem te snubil, bi bila pomislila. Zdaj pa kar izgini!«

Miklavž

Mama, bom Miklavža prosil, da prinese konjička mi, vpregel bom ga v sanke svoje, potem pa pojde hišo hi.

Ja, če priden bodeš, Tonček, morda ti prinese ga, le pridnim da darila svoja, hudobne parketj le pozna.

Dobro se je držal Tonček, še razposajen ni več bil, ko je napačil god Miklavžev, konjička res je fant dobil.

Tam pri postelji, tam v kotu, je lep, je nov konjiček stal in zraven dolga šiba tudi. Miklavž še Tončku je dodal.

Tonček, včasih si poreden, večkrat pač ubogaš ne, zato dobil sedaj si šibo, da, da, Miklavž vse dobro ve.

Mama, ti se hudo motiš, zame tale šiba ni, ker moj konjiček nima biča, zato je šiba, hi hi hi!

Cedermac jo je gledal v mraku, ki je tresoča se stala pred njim. No, da! Je ze prav. Saj jo je razumel. In mu je bilo dobro, lahko, skoraj veselo ob srcu.

»Ti si pa res otrok.« se mu je obraz nategnil v dobrohoten nasmeh. »Cel otrok! Molil sem. Pojdiva! Škoda, da je tako pozno; skuhalo bi mi kave. Ne, ne moreš! Jutri moram maševati.«

Tiho, drug za drugim sta stopila v kaplanijo.

»Katina, ali kaj moliš?« jo je nenadoma vprašal, ko sta stala v veži.

»Seveda molim.« ga je dekleta začudeno pogledala.

»Prav, le molim!« mu je potišal glas. »Zdaj nam ne preostaja drugega kot molitev... Tudi zame molim! Zdaj pa pojdi! Tudi jaz bom legel...«

Vzel je svetilko in odšel v spalnico. Bil je tako zelo miren, kakor da se vse te dni ni zgodilo nič. Bal se je le, da ne bo dosegel postelje in se bo prej zgrudil in zaspal.

Peto poglavje

Veter je potišal, vela je rahla sapa, nazadnje se je tudi ta pomirila. Nastopila je jugovina, tihoča vlažnih jesenskih dni, utopilo se je. Oblaki so se enakomerno razdelili čez nebo, se kot siva ponjava spenjali od gora do gora. Le pod vrhovi so se še pasle bele plasti megla, tako tenke, da je bilo skoznje videti pobočje. Začelo je deževati, enakomerno, drobno,

Čapljo je bilo tako sram, da se je razjokala — in odšla domov. Žerjav je pa vse premislil in si dejal:

»Napak sem storil, da nisem čaplje vzela. Saj mi je dolgčas, ko sem sam. Kar grem in jo vzanem!«

Žerjav je prišel k čaplji rekoč:

»Čaplja, premislil sem se. Kar vzela bi se. Pojdi z menoj!«

Čaplja pa huda! Nahrulila je žerjava:

»Boš ti mene dolgin! Nikoli se ne bom omožila s teboj!«

Žerjav je spet stopil domov. Čaplji pa je bilo hudo: »Le počemu sem ga odgnala? Rajši pojdem k žerjavu!«

Šla je in ga zasnubila, žerjav pa je kihal jezo.

In tako se do današnjega dne hodita drug k drugemu po barju. Snubita se in snubita, pa se nikdar ne poročita.

Teliček in psiček

Teliček se je prav na široko ustopil pred majhnega psička in ga zviška vprašal:

»Povej mi no, ti malo scene, zakaj te ima naš gospodar tako rad? Vedno te kliče k sebi, boža te in hvali, čeprav bi te moral za tvoje večno lajanje obrcati. Zame pa se niti ne zmeni. Daj, povej hitro!«

Psičku niso bile prav nič všeč take zadržne besede, zato si je mislil: Ne bi bilo napak, če se s temle bahavim teličkom nekoliko poigram. Na glas pa je dejal:

»To ni prav nič posebnega. Gospodarju na primer zelo ugaja, kadar skačem čez onile plot. Glej, tako!« In lahkotno se je pognal čez plot.

Teliček je zadovoljno vzkliknil:

»Samo to! To pa res ni nič težkega. Če ti lahko napraviš kaj takega, ko te vendar nikjer nič ni, bo zame igrača. Poskusimo!«

Vzel si je precejšen zalet in na vso moč zdrvel, tako da je plot pod njegovim navo'm zahreščal in se prevrnil, nanj pa je padel pogumni teliček.

Stokajoč se je z muko pobral in si lizal obtočen smrček, izgledal je zelo klavarno. Zasmilil se je celo psičku in prijateljsko mu je svetoval:

»Drugič pa nikar ne misli, da lahko napraviš vse kot jaz, samo zato, ker si večji.«

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

kakor da rosi. Zemlja se je mehčala, vse je so se svetile od mokrote, listje se je ospalo in tkalo rjave preproge pod drevesi. Priroda je bila pusta, zavita v žalost; po zapuščenih strniščih so se spreletavale jate vran.

Cedermac se je bil že tisto jutro namenil z doma, a ga je vreme zadržalo. Z dežnikom ni rad potoval, ne po blatnih poteh. Severjevo pismo je še enkrat prebral, zdaj pazljujev kakor prej; odločil se je, da ga obišče. Ne le zaradi prijaznega vabila, tudi iz lastnega nagiba; tega, kar je od prejšnjega večera nosil v duši, bi nikomur ne mogel zaupati, razen nje. Kljub nestrpnosti je odhod odložil za naslednji dan; morda se bo zvedrilo.

Po kosilu se je zaprl v spalnico in sedel ob oknu v sivi svetlobi bral časnike. Bil je veder, boder; samemu sebi se je čutil, da se počuti tako krepkega. Noč je prespal trdno, »kakor ubita«; skoraj bi bil zaspal uro za mašo, Katina ga je le stežka doklicala. Ni se mu uresničila bojazen, s katero je bil legel v posteljo, da bo morda zbolel. Imel je občutek, da bi spal še dolgo, ves teden, pa bi mu še ne bilo zadosti. Živci so mu bili napeti, na nogah ga je držal le neki notranji ogenj, četudi ga je bil na videz sam mir. Le na videz. Ni ga dolgo vzdržalo na mestu, komaj za uro, že je pretrgal branje, zganil časnik in ga položil na okno.

(Nadaljevanje sledi)